

3. Planiranje v komunizmu

Značaj in mehanizem planiranja se spreminjata med družbenim preobrazovanjem h komunizmu. Osnovna lastnost komunističnega planiranja je, da ni samo način reprodukcije družbenega bogastva, temveč tudi reprodukcija proizvajalskih odnosov združenih svobodnih proizvajalcev. Nasprotno temu reproducira državno kapitalistično planiranje proizvajalske odnose, katerih osnovni činitelj je država, to je birokracija.

Plansko uravnavanje gospodarstva je v komunizmu objektivni gospodarski zakon. Njegovo vsebino tvori zakon sorazmerne delitve družbenega dela; zakon, ki funkcionira na osnovi dane stopnje produktivnosti strojnega dela.

Zakon sorazmerne razdelitve dela je objektivni zakon, ki velja za vse načine proizvodnje. ... množine proizvodov, ki ustrezajo raznim potrebam terjajo tudi razne količinsko določene množine skupnega družbenega dela. Samo po sebi je razumljivo, da te nujnosti delitve družbenega dela v določenih sorazmerjih ni mogoče odpraviti z neko obliko družbene proizvodnje, temveč da lahko ta spremeni le svojo obliko, v kateri se pojavlja. Naravnih zakonov sploh ni mogoče odpraviti. (Marx, Pismo Kugelmanu — Izbrana dela Marxa in Engelsa, knj. II, str. 452.) Zgodovinsko se spreminja oblika, v kateri se ta zakon uveljavlja in izvaja. Znanstveno reguliranje proizvodnje je oblika zakona sorazmerne delitve dela, oblika, ki ustreza komunističnemu načinu proizvodnje. To je neposredna oblika tega zakona. Tudi samo je zakon, ker je postalo nujno, zakonito, da se zakon sorazmerne delitve družbenega dela uveljavlja in izvaja neposredno.

S planiranjem se vnaprej razdeljuje družbeno delo na razne vrste proizvodnje. Posamezna dela veljajo neposredno kot družbeno delo, njegov del. To so neposredno, a ne več po ovinkih s potrditvijo kot vrednosti na tržišču — kakor je to bilo v blagovni proizvodnji. Individualna dela se v komunizmu od samega začetka uveljavljajo kot členi družbenega dela. Družba torej skupno in po enem planu razporeja svoj sklad delovnega časa v materialni proizvodnji. »Končno, zamislimo si... združenje svobodnih ljudi, ki delajo z družbenimi proizvajalnimi sredstvi in trošijo svoje številne individualne delovne sile samozavestno kot eno družbeno delovno silo.« (Marx, Kapital I, str. 42—45.) Delovni čas ima torej popolnoma določeno vlogo v skupni družbeni ekonomiji. Njegovo razporejanje po družbenem planu uravnava pravilno sorazmerje različnih funkcij dela do različnih potreb. (Marx, Kapital I, str. 42—45.)

Planska razdelitev dela na razne vrste proizvodnje mora v komunizmu izhajati iz spoznanih zakonitosti razširjene reprodukcije. Te je razložil Marx v drugem zvezku Kapitala. Te zakonitosti imajo splošno veljavnost za vsak družbeni red, če ne upoštevamo blagovno denarnega prometa kot oblike razdelitve družbenega proizvoda. Te zakonitosti niso nič drugega kakor znanstveno razčlenjeno in razporejeno družbeno delo, to je objektivno pojasnjen in uporabljen zakon sorazmerne razdelitve dela s stališča preproste in razširjene reprodukcije družbenega bogastva.

V komunizmu se planira proizvodnja družbenega bogastva v neposredni obliki kot vsota uporabnih vrednosti. Te uporabne vrednosti morajo v svoji skupni množini kot družbeni proizvod po svoji naravi pomeniti tako proizvodjalno sredstvo kakor tudi sredstva, ki lahko služijo za pravo potrošnjo. Med osnovnimi množinami proizvodov pa je potrebno določeno sorazmerje, prav tako tudi znotraj vsakega izmed njih. To je pogoj razširjene reprodukcije. Ni pa vrsta dejavnosti proizvajalcev tista, ki odloča naravo uporabnih vrednosti, temveč vrsta strojnega sistema proizvodnje. Vsi proizvajalci namreč opravljajo enako delo; reagirajo na signale (ali druge) znake raznih kontrolnih naprav, ki nadzirajo avtomatizirani proizvodni proces. Delo proizvajalcev se omejuje na nadziranje in to šele na drugi ali tretji stopnji. Vsa »konkretnost« njihovega dela se omejuje na trošenje možganov, živcev in nekoliko mišic za občasno premikanje kakšnih vzvodov ali pritiska na kakšen gumb. In v tem so vsi enaki, z drugimi besedami: konkretne delovnih oblik ni več v obliki in smeri dejavnosti živega dela, temveč v funkcioniranju in operacijah sistema strojev delavnic. Konkretna razlika je v njihovih operacijah.

Glede na to okolnost postane — bolj kakor kdaj koli — v komunizmu odločilno, kakšna je materialna konkretne, kakšne so lastnosti delovnih strojev in njihovo medsebojno razmerje v skupni množini delovnih sredstev. Za proizvajalce te dobe vsekakor ne bo tehnična težava preusmeriti neki strojni sistem proizvodnje k izdelavi drugih uporabnih vrednosti. Nižja ali višja stopnja univerzalnosti delovnih strojev bo imela tu svojo vlogo. Ostal pa bo zakon — da bodo združeni svobodni proizvajalci po planu trošili svojo skupno delovno silo in uravnali dejansko razmerje med strojnimi mehanizmi proizvodnje, obseg vsake vrste strojnega mehanizma v skupni množini, ki jo nadzira živo človeško delo.

»Kakor se mora divjak boriti z naravo, da bi zadovoljil svoje potrebe, da bi vzdržal in reproduciral svoje življenje, tako mora delati to tudi civilizirani človek, v vseh družbenih oblikah in v vseh mogočih načinih proizvodnje. Z njegovim razvojem se razširja to gospodstvo naravne nujnosti, ker se povečujejo potrebe; hkrati se povečujejo tudi proizvodjalne sile, ki te potrebe zadovoljujejo. Na tem področju je svoboda lahko samo v tem, da združeni človek, združeni proizvajalci, racionalno uredijo svoj promet materije z naravo, da ga spravijo pod svoje skupno nadzorstvo (komunizem — Lj. M.), namesto da bi on z njimi gospodaril kot neka slepa sila (kapitalizem — Lj. M.); da ga opravljajo z najmanjšo potrošnjo delovne sile in v razmerah, ki so najdojnejše in najbolj aдекватne njegovi človeški naravi.« (Marx, Kapital III, str. 710—711, izd. »Kulture« — vse podčrtal Lj. M.)

Sodobna družbena preobrazba poraja v mnogih državah tako skupnost svobodnih družbenih proizvajalcev. Ta že začenja postajati stvarnost. Naši družbeni odnosi že močno posebejajo njene osnovne črte. Črte socialistične — resnično človeške družbe.

(KONEC)

V TEJ STEVILKI OBJAVLJAMO:

Odbornik ljudskega odbora; Bistvene spremembe (Novi momenti v razvoju našega gospodarstva); Operacije v kmetijski proizvodnji; Kako so zagotovljena sredstva za jesensko setev; Zunanja trgovina (januar-avgust); Pomorski promet; Med dvema volitvama v ljudske odbore (gospodarstvo od 1952 do 1957); Kako se bo razdeljeval dohodek podjetij; Izkušnje iz izvajanja uredbe o razdelitvi skupnega dohodka; Za izobrazbo kadrov v Beogradu skoraj milijardo din; Delo Zavoda za pospeševanje gospodinjstva na Hrvaškem; Z razstave »Družina in gospodinjstvo«; Perspektivni plan kmetijskega razvoja v sremskomitroviškem okraju; Osiješki okraj bo vložil največ v kmetijstvo; Delavci, ki stanujejo izven kraja, v katerem delajo;

Sodelovanje kolektiva »Oktobarske slobode« pri upravljanju in družbenem življenju; Pismo predsedstva CS ZSJ sindikalnim organizacijam; Delo sekcij žensk zadrug na Hrvaškem; Priprave za odkup koroze; V karlovaškem okraju so začeli sklepati pogodbe za jesensko setev; Slavonki Brod: zadruga jamčijo za visoke pridelke na tri tisoč oralih; Prej zapuščeno zemljišče — letos rekordni pridelek; Poslovnik delavskega sveta; Gospodarske tožbe in pravica do povračila taks;

Predlaganje kandidatov za odbornike ljudskih odborov; Potrjevanje in razglašanje kandidatur; Sklad obratnih sredstev gospodarskih organizacij.

KNJIGE IN ČASOPISI — TEČAJ POLITIČNE EKONOMIJE.

Uredniški odbor

NIKOLA BALOG, TONE VRATUŠA, TODOR VUJASINOVIĆ, DANILO VUKOVIĆ, DUSAN VUKOVIĆ, KIRO GLIGOROV, ASER DELEON, MILUN IVANOVIĆ, PETAR IVICEVIĆ, JOVAN MARINOVIĆ, LJUBISAV MARKOVIĆ, NIKOLA MILJANIĆ, MITRA MITROVIĆ, ANTE NOVAK, VOJIN POPOVIĆ, ZDENKO HAS, NIKOLA ČOBELIĆ, RAJKO SKALJAK;

Predsednik uredniškega odbora: KIRO GLIGOROV

Glavni in odgovorni urednik: RAJKO SKALJAK

Uredniški odbor za Slovenijo: JOZE CIGLER, IVO KLEMENČIČ, VIKTOR KOTNIK, TINE LAH, SVE-TOZAR POLIČ, FRANCE POTISEK, DANE ROBIDA, MILE SMOLINSKY

Predsednik uredniškega odbora za Slovenijo: DANE ROBIDA